

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О.М. БЕКЕТОВА**

Методичні вказівки

**до виконання розрахунково-графічного завдання
з дисципліни**

„ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ”

*(для студентів 5 курсу денної форми навчання спеціальності
8.03060101 „Менеджмент організацій і адміністрування (за видами)”)*

Харків – ХНУМГ – 2013

Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічного завдання з дисципліни „Фінансовий менеджмент” (для студентів 5 курсу денної форми навчання спеціальності 8.03060101 „Менеджмент організацій і адміністрування (за видами)”) / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова; уклад.: С. А. Александрова, Н. І. Ігнатова. – Х. : ХНУМГ, 2013. – 23 с.

Укладачі: доц., к.пед.н. С. А. Александрова,
ас. Н. І. Ігнатова

Рецензент: д.е.н., проф. І. М. Писаревський

Затверджено на засіданні кафедри туризму і готельного господарства,
протокол № 1 від 29 серпня 2012 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1 ОРГАНІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	5
2 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ	5
3 ВКАЗІВКИ З РОЗРОБКИ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ	7
3.1 Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу підприємства	7
3.2 Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості підприємства	9
3.3 Аналіз кредитоспроможності та ліквідності балансу підприємства	15
3.4 Прогнозування ймовірності банкрутства та фінансової стійкості підприємства	18
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	22

ВСТУП

Дисципліна «Фінансовий менеджмент» має практичну спрямованість – її метою є підготовка студентів до ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства, тобто формування у студентів комплексу теоретичних знань і умінь щодо розробки та обґрунтування відповідних управлінських рішень.

Важливим елементом оволодіння знаннями та навичками з дисципліни «Фінансовий менеджмент» є індивідуальна робота студентів у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Вона формує практичні підходи в роботі студентів зі спеціальною літературою, джерелами Інтернету, орієнтує їх на інтенсивну роботу, критичне осмислення здобутих знань та глибоке вивчення теоретичних і практичних основ дисципліни.

Навчальним планом передбачено виконання студентами розрахунково-графічної індивідуальної роботи з дисципліни «Фінансовий менеджмент».

Метою виконання розрахунково-графічної роботи є узагальнюючий аналіз фінансового стану підприємства, прогнозування ймовірності банкрутства як основи прийняття певних управлінських рішень щодо поліпшення фінансового стану суб'єкту господарювання.

Для досягнення поставленої мети пропонується вирішити такі *завдання*:

- розкрити сутність і значущість проведення аналізу фінансового стану підприємства, охарактеризувати вихідні джерела інформації, необхідні для проведення аналізу;
- оцінити майнове положення підприємства шляхом формування аналітичного балансу по горизонталі і вертикалі;
- оцінити фінансову стійкість, ділову активність, ліквідність і платоспроможність суб'єкту господарювання;
- оцінити вірогідність банкрутства підприємства різними методами;
- розробити заходи щодо поліпшення фінансового стану підприємства.

1 ОРГАНІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Розрахунково-графічна робота має бути виконана логічно, послідовно. Перед розрахунками має бути надано стисле розкриття необхідної теорії, термінології, усі розрахунки мають супроводжуватися поясненнями, графічним матеріалом та відповідними висновками.

Вихідною інформацією при написанні роботи є форми бухгалтерської звітності підприємства туристської індустрії (які студент самостійно отримує на підприємстві-базі практики 4-го курсу або запланованої бази переддипломної практики 5-го курсу):

- «Бухгалтерський баланс» (форма № 1);
- «Звіт про фінансові результати» (форма № 2).

У разі відсутності даних форм звітності на підприємстві (наприклад, у турагентстві, яке працює за спрощеною системою оподаткування), або наявності ідентичних варіантів документів (однакове підприємство та період), вихідну інформацію надає викладач.

Перед початком написання розрахунково-графічної роботи обов'язково узгодити вихідні дані з викладачем!

2 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Мова розрахунково-графічної роботи – державна, стиль – науковий, чіткий, без орфографічних і синтаксичних помилок, послідовність – логічна. Пряме переписування у роботі матеріалів із літературних та електронних джерел є неприпустимим.

Роботу оформляють у вигляді тексту, ілюстрацій, таблиць на аркушах формату А4 (210 x 297 мм).

У друкованому варіанті текст розташовують через 1,5 міжрядковий інтервал до тридцяти рядків на сторінці з мінімальною висотою шрифту в 1,8 мм (комп'ютерний набір – 14-й кегль, шрифт – Times New Roman). Абзацний відступ повинен бути однаковим протягом всього тексту роботи і дорівнювати п'яти знакам.

Текст розрахунково-графічної роботи розміщується на аркуші з дотриманням таких розмірів берегів: з лівого боку, зверху, знизу – 20 мм, з правого – 10 мм.

Структурні елементи "ЗМІСТ", "ВСТУП", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ", "ДОДАТКИ" не нумерують, а їх назви друкують великими літерами симетрично до тексту без крапки в кінці, не підкреслюючи.

Розділи і підрозділи повинні мати заголовки. Пункти та підпункти можуть мати заголовки. Заголовки підрозділів, пунктів і підпунктів треба починати з абзацного відступу і друкувати маленькими літерами, крім першої великої, не підкреслюючи, без крапки в кінці. Якщо заголовок складається з двох і більше речень, їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовку розділів не допускається.

Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має дорівнювати одному рядку.

Не допускається розміщувати назву розділу, підрозділу, а також пункту й підпункту в нижній частині сторінки, якщо після неї знаходиться тільки один рядок тексту.

Всі сторінки роботи, включаючи додатки, повинні мати порядкову нумерацію в межах всієї роботи і позначаються арабськими цифрами без крапки в кінці. Першою сторінкою вважається сторінка титульного аркуша, друга – змісту, далі – текст основної частини тощо. Нумери сторінок (починаючи з другої) ставлять у правому верхньому кутку арабськими цифрами без знака №. Не допускається заключати номери сторінок в лапки та інші знаки.

Якщо розділ підрозділяється на декілька основних частин, то їх нумерація здійснюється арабськими цифрами і складається з номерів розділу та підрозділу, які розділяються крапкою, наприклад 1.2 (другий підрозділ першого розділу).

Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми) слід розміщувати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання в роботі.

Ілюстрацію позначають словом: Рис.____, яке разом з назвою ілюстрації розміщують після пояснювальних даних, наприклад: Рис. 1. Діаграма сальдо туристського балансу.

Ілюстрації слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією.

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді таблиць.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над нею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють. На всі таблиці мають бути посилання в тексті роботи.

2.1 Титульний аркуш

Титульна сторінка є першою сторінкою роботи і містить дані про виконавця та викладача, найменування теми роботи.

2.2 Зміст

Зміст розташовують безпосередньо після титульної сторінки, починаючи з нової сторінки.

До змісту включають: вступ, розділи, підрозділи, пункти і підпункти основної частини роботи, висновки, список використаних джерел, додатки.

2.3 Вступ

У вступі звичайно обґрунтовують актуальність розрахунково-графічної роботи, її мету та зміст. Обсяг вступу не повинен перевищувати однієї сторінки.

2.4 Основна частина

Послідовно, логічно й стисло викладаються основні теоретичні аспекти питання, що розглядаються, виконується графічна частина. За результатами отриманих результатів надаються відповідні висновки.

2.5 Висновки

Висновки є стислим викладенням підсумків проведеної студентом роботи. Обсяг висновків не повинен перевищувати двох сторінок.

2.6 Список використаних джерел

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Такий список – одна із суттєвих частин розрахунково-графічної роботи, що віддзеркалює самостійну творчу працю її автора.

Приклад оформлення списку використаних джерел:

1. Автоматизація бізнес-процесів в Україні. – Режим доступу: ru.abr.in.ua/information/article/outsourcing.

2. Аникин Б.А. Аутсорсинг: создание высокоэффективных и конкурентоспособных организаций / Б.А. Аникин. – М.: Инфра-М, 2003. – 187 с.

3 ВКАЗІВКИ З РОЗРОБКИ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Робота складається з чотирьох розділів, рекомендації до виконання яких наведені у п.п. 3.1-3.4.

Кожен розділ має вмещувати:

- теорію (основні положення з кожного питання, що розглядається, мають бути викладені чітко, логічно і стисло – **перевантаження інформацією та відсутність логіки її викладенні негативно вплинуть на оцінку**);

- основні розрахунки, повністю заповнені таблиці;

- висновки до кожної таблиці;

- загальні висновки по розділу.

3.1 Вертикальний та горизонтальний аналіз балансу підприємства

Основним звітним документом підприємства – юридичної особи є бухгалтерський баланс, за даними якого можна оцінити його фінансово-господарського стану на певну дату.

Процедуру оцінки прийнято називати *читанням балансу*. Вміння читати баланс – важлива професійна характеристика фінансового менеджера, яка надає йому можливість обґрунтовувати та приймати управлінські рішення щодо найважливіших фінансових параметрами фірми.

Баланс – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи та пасиви (зобов'язання і власний капітал).

Підсумок активів балансу завжди повинен дорівнювати сумі пасивів.

При читанні балансу підприємства рекомендується проводити його горизонтальний і вертикальний аналіз.

Горизонтальний аналіз полягає у співставленні фінансових даних підприємства за два періоди у відносних та абсолютних показниках.

Вертикальний аналіз балансу дозволяє зробити висновок про структуру балансу в поточному стані, а також проаналізувати динаміку цієї структури. Технологія вертикального аналізу полягає у тому, що загальну суму балансу приймають за 100% і кожен статтю фінансової звітності представляють у вигляді процентної частки від прийнятого базового значення.

Результати горизонтального і вертикального аналізу надайте у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1 – Порівняльний аналітичний баланс (тис. грн.)

Показник балансу	Абсолютні величини		Питома вага		Зміни			
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду, %	на кінець періоду, %	в абсолютних величинах	у питомій вазі	у % до величини на початок періоду	у % до змін підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9
АКТИВ								
1. Необоротні активи								
2. Оборотні активи, в т.ч.:								
а) запаси;								
б) векселі одержані;								
в) дебіторська заборгованість за товари (роботи, послуги), за розрахунками та інша поточна заборгованість;								
г) поточні фінансові інвестиції;								
д) грошові кошти та їх еквіваленти;								
ж) інші оборотні активи								
3. Витрати майбутніх періодів								
БАЛАНС								
ПАСИВ								
1. Власний капітал								
2. Забезпечення наступних витрат і платежів								
3. Довгострокові зобов'язання								
4. Поточні зобов'язання								
5. Доходи майбутніх періодів								
БАЛАНС								

Пояснення до розрахунків показників таблиці 1:

Розрахунок зміни питомої ваги величини статей за звітний період (гр. 7) проводиться за такою формулою:

$$\left(\frac{at2 - at1}{Bt1 - Bt2} \right) * 100\%$$

де *a* – стаття аналітичного балансу;

at1 – показник статті аналітичного балансу на початок періоду;

at2 – показник статті аналітичного балансу на кінець періоду;

Bt1 – валюта балансу на початок періоду;

Bt2 – валюта балансу на кінець періоду.

Розрахунок зміни статей балансу в % до величин на початок року (гр. 8) проводиться за формулою:

$$\frac{\Delta a}{at2} * 100\% \text{ або } \left(\frac{at1 - at2}{at1} \right) * 100\%$$

Розрахунок зміни статей балансу в % до зміни підсумку аналітичного балансу (гр. 9) проводиться за формулою:

$$\frac{\Delta a}{\Delta B} * 100\% \text{ або } \left(\frac{at2 - at1}{Bt2 - Bt1} \right) * 100\%$$

Отриманні в гр. 8 та 9 показники структурних змін дають можливість виявити, за рахунок яких джерел змінювались активи підприємства.

Досліджуючи позитивний і негативний вплив змін окремих статей на структуру балансу, особливу увагу зверніть на грошові кошти та їх еквіваленти. В умовах командно-адміністративної системи вважалося, що абсолютне зростання та збільшення питомої ваги грошових коштів в активах позитивно впливає на якість балансу, однак у ринкових умовах оцінка характеру окремих статей, зокрема, грошових коштів суттєво змінюється. В сучасних умовах підприємства повинні прагнути більш раціонально використовувати вільні грошові кошти, надаючи позики, купуючи короткострокові цінні папери тощо. Підприємства, зорієнтовані на ринкову економіку, зазвичай, здійснюють короткострокові і довгострокові фінансові вкладення, капітальні вкладення, купуючи патенти, ліцензії та іншу інтелектуальну власність, що відображається в статті "Нематеріальні активи".

3.2 Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості підприємства

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стабільність. Вона залежить від структури зобов'язань підприємства і характеризується співвідношенням власного і залученого капіталу.

Фінансова стійкість передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а одержаний прибуток забезпечуватиме самофінансування і незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування майна (активів).

Фінансова стійкість – це такий стан активів підприємства, що гарантує йому постійну платоспроможність.

Основними завданнями аналізу фінансової стійкості є:

- всебічна оцінка формування і використання фінансових ресурсів підприємства;
- оцінка рівня забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами;
- оцінка рівня забезпеченості підприємства власними коштами;
- узагальнення інформації, що аналізується, з метою формулювання висновків щодо платоспроможності підприємства;
- прогнозування потреб у фінансових ресурсах на основі розробки моделей фінансової стійкості при різноманітних варіантах розвитку економічної ситуації.

Інформаційною базою для аналізу фінансової стійкості підприємств є дані бухгалтерської звітності, документація управлінського обліку, статистичні й галузеві дані.

Параметри для оцінки фінансової стійкості зображені на рис. 1.

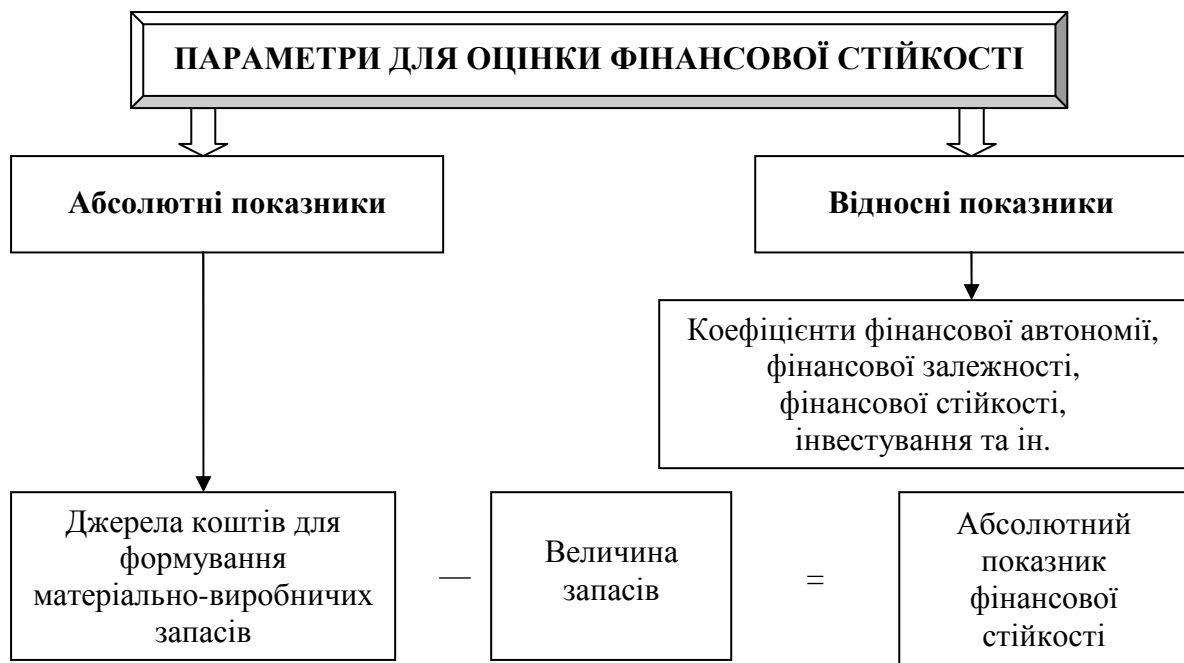

Рис. 1 – Показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства

Зовнішньою ознакою фінансової стійкості підприємства є його платоспроможність.

Платоспроможність – це можливість підприємства своєчасно здійснювати платежі за рахунок обертання активів в наявні грошові кошти для погашення у будь-який момент своїх короткострокових зобов'язань перед кредитором. Отже, підприємство вважається *платоспроможним*, якщо грошові кошти, які воно має у розпорядженні, короткострокові фінансові вкладення (цінні папери, тимчасова фінансова допомога іншим підприємствам) й активні розрахунки (розрахунки з дебіторами) покривають його короткострокові зобов'язання.

Платоспроможність підприємства можна подати у вигляді нерівності:

$$З_k < \text{чи} > Г + Ф_k + Д_з,$$

де $З_k$ – короткострокові зобов'язання;

$Г$ – грошові кошти;

$Ф_k$ – короткострокові фінансові вкладення;

$Д_з$ – розрахунки з дебіторами.

Економічною суттю фінансової стійкості підприємства є забезпеченість його запасів і витрат джерелами їх формування.

Для аналізу фінансової стійкості необхідно розрахувати такий показник, як надлишок чи нестача засобів для формування запасів і витрат, який розраховується як різниця між величиною джерел засобів і величиною запасів. Тому для аналізу передусім потрібно визначити розміри джерел засобів, які є у підприємства для формування його запасів і витрат.

Для характеристики джерел засобів для формування запасів і витрат використовуються показники, які відображають різний ступінь охоплення видів джерел.

Аналіз фінансової стійкості підприємства на кінець звітної періоду оформіть у вигляді таблиці 2, після таблиці зробіть відповідні висновки.

Таблиця 2 – Аналіз фінансової стійкості підприємства на кінець звітної періоду

№	Показники	Значення	
		на початок періоду	на кінець періоду
1	2	3	4
1	Наявність власних оборотних засобів		
2	Загальна величина основних джерел формування запасів і витрат		
3	Показники забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування: а) надлишок (+) чи нестача (-) власних оборотних засобів б) надлишок (+) чи нестача (-) власної величини основних джерел для формування запасів і витрат		
4	Ступінь фінансової стійкості підприємства: а) абсолютна б) нормальна в) нестійкий фінансовий стан г) кризовий фінансовий стан		

Пояснення до розрахунків показників таблиці 2:

1. Наявність власних засобів (B_3):

$$B_3 = K + П_д - A_n,$$

де K – капітал і резерви;

$П_д$ – довгострокові позики;

A_n – необоротні активи.

2. Загальна величина основних джерел формування запасів і витрат ($B_{заг}$):

$$B_{заг} = B_3 + П_к,$$

де $П_к$ – короткострокові кредити і позики.

3. На підставі вищенаведених показників розраховуються показники забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування.

Надлишок (+) чи нестача (-) власних оборотних засобів (E_3):

$$E_3 = B_3 - Z,$$

де Z – запаси

4. Надлишок (+) чи нестача (-) власної величини основних джерел для формування запасів і витрат ($\pm E_o$):

$$\pm E_o = B_{заг} - Z.$$

5. Існує чотири ступеня фінансової стійкості підприємства:

- абсолютна стійкість (за умови $Z < B_3 + П_к$);

- нормальна стійкість, яка гарантує платоспроможність підприємства (за умови $Z = B_3 + П_к$);

- нестійкий фінансовий стан пов'язаний із порушенням платоспроможності (за умови $Z = B_3 + П_к + Д^н$; де $Д^н$ – джерела, які послаблюють фінансове напруження – тимчасово вільні власні кошти, залучені засоби, кредити банку на тимчасове поповнення оборотних засобів та інші позикові засоби);

- кризовий фінансовий стан: $Z > B_3 + П_к$.

Після розрахунку наявності й надлишку (нестачі) засобів для формування запасів і витрат підприємства необхідно скласти таблицю аналізу змін фінансової стійкості за звітний період (таблиця 3) та зробити відповідні висновки.

Таблиця 3 – Аналіз змін фінансової стійкості за звітний період (тис. грн.)

Фінансовий показник	на початок періоду	на кінець періоду	зміни за звітний період	% зміни за звітний період
1	2	3	4	5
Капітал і резерви				
Необоротні активи				
Довгострокові кредити і позики				
Наявність власних оборотних засобів				
Короткострокові кредити і позики				
Загальна величина основних джерел формування запасів і витрат				
Запаси				
Надлишок (+) чи нестача (-) власних оборотних засобів				
Надлишок (+) чи нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів і витрат				

Фінансова стійкість підприємства характеризується системою фінансових коефіцієнтів, які розраховуються як відношення абсолютних показників активу і пасиву балансу. Порівняння цих коефіцієнтів з базисними величинами (середньогалузевими, показниками підприємств з більшим рівнем фінансової стійкості) дає можливість встановити рівень фінансової стійкості підприємства, діяльність якого досліджується.

Основними показниками, які характеризують фінансову стійкість підприємства, його незалежність від позикових коштів, є:

- *Коефіцієнт автономії* (K_a) розраховується як відношення величини джерел власних засобів до підсумку балансу:

$$K_a = K/Б.$$

Нормальне обмеження (оптимальна величина) цього коефіцієнта $K_a \geq 0,5$. Коефіцієнт показує частку власних засобів у загальному обсязі ресурсів підприємства. Чим вища ця частка, тим вища фінансова незалежність (автономія) підприємства.

- *Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів* ($K_{пв}$) розраховується як відношення позикових і власних коштів:

$$K_{пв} = (П_d + П_k)/K.$$

Нормальне обмеження – $K_{пв} \leq 1$.

Коефіцієнт показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок позикових джерел засобів.

- *Коефіцієнт забезпеченості власними засобами* (K_3) розраховується як відношення величини власних оборотних засобів до вартості запасів:

$$K_3 = B_3 / Z.$$

Нормальне обмеження – $K_3 \geq 0,1$.

Коефіцієнт показує наявність власних оборотних засобів, необхідних для фінансової стійкості.

- *Коефіцієнт маневреності* (K_M) розраховується як відношення власних оборотних засобів до загальної величини капіталу.

$$K_M = B_3 / K.$$

Нормальне обмеження – $K_M \geq 0,5$.

Коефіцієнт показує, яка частина власних засобів вкладена в наймобільні активи. Чим вища доля цих засобів, тим більше у підприємства можливостей для маневрування своїми засобами.

- *Коефіцієнт фінансування* (K_Φ) розраховується як відношення власних джерел до позикових:

$$K_\Phi = K / (P_d + P_k).$$

Нормальне обмеження – $K_\Phi \geq 1$.

Коефіцієнт показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок власних засобів.

Результати розрахунків оформіть у вигляді таблиці 4. За результатами розрахунків зробіть відповідні висновки.

Таблиця 4 – Результати розрахунку фінансових коефіцієнтів

Коефіцієнт	Норма (умовно)	На початок періоду	На кінець періоду	Зміни за звітний період
1	2	3	4	5
Автономії	$\geq 0,5$			
Співвідношення позикових і власних коштів	≤ 1			
Забезпеченості власними засобами	$\geq 0,1$			
Маневреності	$\geq 0,5$			
Фінансування	≥ 1			

3.3 Аналіз кредитоспроможності та ліквідності балансу підприємства

Фінансовий стан підприємства в короткостроковій перспективі характеризується таким показником як ліквідність.

У процесі взаємовідносин підприємств з установами кредитної системи, а також з іншими підприємствами постійно виникає необхідність у проведенні аналізу кредитоспроможності позичальника. Кредитоспроможність – це здатність підприємства своєчасно і повністю розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Рівень кредитоспроможності важливий як для банків, котрі видають кредити, так і підприємств, що прагнуть їх отримати.

У ході аналізу кредитоспроможності проводяться розрахунки з визначення ліквідності активів підприємства і ліквідності його балансу.

Ліквідність – це мобільність підприємства, його спроможність (при виникненні будь-яких обставин) за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел оперативно отримувати резерви платіжних коштів, необхідних для погашення боргів, і постійно, на будь-який момент часу, підтримувати рівновагу між обсягами і термінами перетворення активів в грошові кошти і обсягами і термінами погашення зобов'язань. Іншими словами *ліквідність активів* – це величина, обернена до часу, необхідного для перетворення їх на гроші, тобто чим менше часу необхідно для перетворення активів на гроші, тим вони ліквідніші. *Ліквідність балансу* виявляється в ступені покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на гроші відповідає строку погашення зобов'язань. Ліквідність балансу досягається встановленням рівності між зобов'язаннями підприємства та його активами.

Для оцінки і ліквідності господарюючого суб'єкта можна використовувати методи:

- аналіз ліквідності балансу;
- розрахунок і оцінку фінансових коефіцієнтів ліквідності;
- аналіз грошових (фінансових) потоків.

Технічна сторона аналізу ліквідності балансу полягає в зіставленні засобів в активі із зобов'язаннями в пасиві. При цьому активи повинні бути згруповані за ступенем їх ліквідності і розташовані в порядку зменшення ліквідності, а зобов'язання – за строками їх погашення і розташовані в порядку зростання строків оплати. Розрахунок і оцінка коефіцієнтів ліквідності дозволяє встановити ступінь забезпеченості короткострокових зобов'язань найбільш ліквідними активами і, перш за все, грошовими коштами.

Оцінка фінансових коефіцієнтів ліквідності демонструє ступінь платоспроможності підприємства за короткостроковими зобов'язаннями.

Основна мета аналізу грошових потоків – оцінити здатність підприємства генерувати (формувати) грошові кошти в необхідному обсязі і в терміни, необхідні для здійснення очікуваних витрат і платежів.

Абсолютним показником ліквідності і платоспроможності є власний оборотний капітал.

Підприємство вважають платоспроможним, якщо дотримано співвідношення:

$$OA \geq KЗ,$$

де OA – оборотні активи;

$KЗ$ – короткострокові зобов'язання.

Окремий випадок платоспроможності: якщо власні оборотні кошти покривають найбільш термінові зобов'язання (кредиторську заборгованість):

$$BOK \geq TЗ,$$

де BOK – власні оборотні кошти ($OA - KЗ$);

$TЗ$ – найбільш термінові зобов'язання (статті з розділу IV пасиву балансу).

Для проведення аналізу ліквідності балансу активи і пасиви систематизують за певними ознаками:

– за ступенем зменшення ліквідності (активи);

– за ступенем терміновості оплати зобов'язань (пасиви).

Активи підприємства залежно від ступеня ліквідності тобто швидкості перетворення їх на гроші поділяються на чотири групи:

- *найбільш ліквідні активи* (A1) – грошові кошти і поточні фінансові інвестиції. Використовуючи коди рядків повної форми балансу (ф. № 1), можна записати алгоритм розрахунку цієї групи: $A1 = (\Sigma \text{ стр. } 220, 230, 240)$;

- *активи, що швидко реалізуються* (A2). До цієї групи належать дебіторська заборгованість та інші активи: $A2 = (\Sigma \text{ стр. } 130-210, 250)$;

- *активи, що повільно реалізуються* (A3). До цієї групи належать запаси, незавершене будівництво, дебіторські заборгованості, термін сплати яких вже закінчився: $A3 = (\Sigma \text{ стр. } 100-120)$;

- *активи, що важко реалізуються* (A4). До групи відносяться основні фонди, незавершені капітальні інвестиції, довгострокові фінансові інвестиції, нематеріальні активи: $A4 = (\Sigma \text{ стр. } 80, 270, 275)$.

Зобов'язання підприємства також поділяються на чотири групи:

- *найбільш термінові зобов'язання* (П1). До групи належать кредиторські заборгованості: $П1 = (\Sigma \text{ стр. } 520-610)$;

- *короткострокові пасиви* (П2). До групи відносяться короткострокові кредити і позики та інші короткострокові пасиви: $П2 = (\Sigma \text{ стр. } 400, 410, 500, 510)$;

- *довгострокові пасиви* (П3). До групи належать довгострокові зобов'язання: $П3 = (\text{стр. } 480)$;

- *постійні пасиви* (П4). До групи відносять доходи майбутніх періодів: $П4 = (\Sigma \text{ стр. } 380, 420, 630)$.

Результати розрахунків оформіть у вигляді таблиці 5.

Таблиця 5 – Аналіз ліквідності балансу підприємства

Показник балансу	На початок періоду	На кінець періоду
1	2	3
АКТИВ		
Найбільш ліквідні активи, А1		
Активи, що швидко реалізуються, А2		
Активи, що повільно реалізуються, А3		
Активи, що важко реалізуються, А4		
БАЛАНС		
ПАСИВ		
Найбільш термінові зобов'язання, П1		
Короткострокові пасиви, П2		
Довгострокові пасиви, П3		
Постійні пасиви, П4		
БАЛАНС		

Порівняння першої і другої груп активів (найбільш ліквідних активів і активів, що швидко реалізуються) з першими двома групами пасивів (найбільш терміновими зобов'язаннями і короткостроковими пасивами) демонструє поточну ліквідність, тобто платоспроможність або неплатоспроможність підприємства в найближчій до моменту проведення аналізу час.

Порівняння третьої групи активів і пасивів (активів, що повільно реалізуються, з довгостроковими зобов'язаннями) показує перспективну ліквідність, тобто прогноз платоспроможності підприємства.

Для визначення ліквідності балансу групи активу і пасиву порівнюють між собою. Умови абсолютної ліквідності:

$$A_1 \geq P_1; A_2 \geq P_2; A_3 \geq P_3; A_4 \leq P_4.$$

Умовою абсолютної ліквідності балансу є обов'язкове виконання перших трьох нерівностей. Четверта нерівність носить балансуєчий характер. Її виконання свідчить про наявність у підприємства власних оборотних коштів (капіталу і резервів – необоротних активів).

Наступним кроком в оцінці платоспроможності підприємств туризму є аналіз коефіцієнтів ліквідності. В аналітичній роботі використовують наступні показники для оцінки ліквідності підприємств за даними фінансової звітності (таблиця 6).

Таблиця 6 – Методика розрахунку показників ліквідності підприємств

Найменування показника	Формула розрахунку	Розрахунок за формою 1	Норма
Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$)	$K_{ал} = \frac{ГК}{ПЗ},$ де $ГК$ – грошові кошти і поточні фінансові вкладення; $ПЗ$ – поточні зобов'язання.	(Сума р. 220 - - 240) ÷ р. 620	Від 0,25 до 0,35
Коефіцієнт проміжної (швидкої) ліквідності ($K_{прл}$)	$K_{прл} = \frac{ГД}{ПЗ},$ де $ГД$ – грошові кошти, поточні фінансові інвестиції, дебіторська заборгованість.	(Ряд. 260 - сума ряд. 100 - 140) ÷ ÷ ряд. 620	Від 0,7 до 0,8
Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття) ($K_{пл}$)	$K_{пл} = \frac{ОА}{ПЗ},$ де $ОА$ – оборотні активи.	Ряд. 260 ÷ ÷ ряд. 620	Від 1 до 2
Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності ($K_{зл}$)	$K_{зл} = \frac{ОК_м}{ПЗ},$ де $ОК_м$ – матеріальні оборотні кошти.	((Сума ряд. 130 - - 150) + 230 + + 240) ÷ ряд. 620	> 0,5

Результати розрахунку коефіцієнтів ліквідності по підприємству занесіть у таблицю 7.

Таблиця 7 – Показники ліквідності підприємства

Показники	Значення		Відхилення (+, -)
	На початок року	На кінець року	
1	2	3	4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$)			+ 0,08
Коефіцієнт проміжної (швидкої) ліквідності ($K_{прл}$)			+ 0,16
Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття) ($K_{пл}$)			+ 0,17
Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності ($K_{зл}$)			+ 0,16

3.4 Прогнозування ймовірності банкрутства та фінансової стійкості підприємства

З метою своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючого суб'єкта підприємницької діяльності і застосування попереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутству, проводиться систематичний експрес-аналіз фінансового стану підприємств (фінансовий моніторинг) за допомогою певних моделей.

В цьому розділі необхідно проаналізувати та порівняти найбільш поширені сучасні моделі прогнозування ризиків банкрутства, розроблені вітчизняними та закордонними дослідниками.

Опишіть переваги і недоліки кожної моделі, спосіб (простота / складність) розрахунку, область застосування, точність отриманих результатів. Визначте, яка модель, на ваш погляд, є найбільш прийнятною для застосування у галузі туріндустрії.

Розглянути необхідно не менше трьох моделей вітчизняних авторів та трьох моделей закордонних дослідників на вибір, обмежень по максимальній кількості аналізованих моделей немає.

При оцінюванні роботи буде враховуватися не лише кількість досліджених моделей, а й якість виконаної роботи. Матеріал має бути викладений стисло, тезово.

Критерії оцінювання:

- кількість моделей для порівняння (достатньо - шість, більше або менше відповідно підвищує або знижує оцінку);
- обсяг інформації (оцінка може бути знижена як у разі недостатньої інформації так і при наданні великої кількості зайвої інформації);
- кількість використовуваних при порівнянні параметрів (наприклад, недостатньою буде оцінка моделей лише по області застосування);
- чіткість та логічність матеріалу, що забезпечують простоту сприйняття інформації.

Далі необхідно проаналізувати імовірність недостатньої фінансової стійкості підприємства.

Використовуючи дані «Бухгалтерського балансу» (форма № 1) та «Звіту про фінансові результати» (форма № 2) розрахуйте імовірність фінансової нестійкості підприємства за допомогою нижченаведених моделей. Для кожної моделі слід визначити переваги та недоліки її застосування.

1. Двофакторна модель Альтмана має вигляд:

$$Z = -0.3877 - 1.0736 X1 + 0.0579 X2,$$

де $X1$ – коефіцієнт покриття (поточні активи / поточні пасиви);

$X2$ – коефіцієнт фінансової залежності (залучений капітал / загальний капітал).

Якщо одержана величина $Z < 0$, імовірність банкрутства буде більша 50%, якщо $Z > 0$, вона становитиме менше 50% і в разі, коли $Z = 0$, імовірність банкрутства 50%.

2. П'ятифакторна модель Альтмана – алгоритм інтегральної оцінки ймовірності банкрутства підприємства, що базується на аналізі найважливіших показників, за якими Можна робити висновки щодо кризовості його фінансового стану.

П'ятифакторна модель Альтмана має такий вигляд:

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1,0X_5,$$

де Z – інтегральний показник рівня загрози банкрутства ("Z-рахунок Альтмана");

X_1 – відношення оборотних активів (робочого капіталу) до суми всіх активів підприємства;

X_2 – рівень рентабельності капіталу;

X_3 – рівень дохідності активів;

X_4 – коефіцієнт співвідношення власного та позикового капіталу;

X_5 – оборотність активів.

Шкала оцінки ймовірності банкрутства підприємства наведена в таблиці 8.

Таблиця 8 – Шкала оцінки ймовірності банкрутства підприємства

Значення показника "Z"	Ймовірність банкрутства
< 1,8	Дуже велика
1,8 - 2,70	Велика
2,71 - 2,99	Реальна
> 3,0	Досить мала

3. Модель Ліса

У цій моделі чинники-ознаки враховують такі результати діяльності, як ліквідність, рентабельність та фінансова незалежність організації.

$$Z = 0,063 X_1 + 0,092 X_2 + 0,057 X_3 + 0,001 X_4,$$

де X_1 – оборотний капітал / сума активів;

X_2 – прибуток від реалізації / сума активів;

X_3 – нерозподілений прибуток / сума активів;

X_4 – власний капітал / позиковий капітал.

Інтерпретація результатів:

$Z < 0,037$ – вірогідність банкрутства висока;

$Z > 0,037$ – ймовірність банкрутства мала.

4. Модель Таффлера має вигляд:

$$Z = 0,53 X_1 + 0,13 X_2 + 0,18 X_3 + 0,16 X_4,$$

де X_1 – прибуток від реалізації / короткострокові зобов'язання;

X_2 – оборотні активи / сума зобов'язань;

X_3 – короткострокові зобов'язання / сума активів;

X_4 – прибуток від реалізації / сума активів.

Інтерпретація результатів:

$Z > 0,3$ – мала ймовірність банкрутства;

$Z < 0,2$ – висока ймовірність банкрутства.

5. Коефіцієнт Бівера (Кб) розраховується, як відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових і поточних зобов'язань:

$$Кб = (\Phi 220 - \Phi 260) : (П480 + П620),$$

Φ220 і Φ260 – чистий прибуток і амортизація, наведені у рядках 220 і 260 форми № 2 "Звіт про фінансові результати" відповідно;

П480 і П620 – довгострокові і поточні зобов'язання (підсумки розділів III і IV), наведені у рядках 480 і 620 форми № 1 "Баланс".

Ознакою формування незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, у якого протягом тривалого часу (1,5-2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що відображає небажане скорочення частки прибутку, яка направляється на розвиток виробництва. Методичними рекомендаціями визначено, що така тенденція в кінцевому випадку призводить до незадовільної структури балансу, коли підприємство починає працювати в борг і його коефіцієнт забезпечення власними засобами стає меншим 0,1.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом. – М.: Финансы и статистика, 1996.
2. Бланк А. И. Стратегія і тактика управління фінансами. – К., 1996.
3. Бригхем Е. Основы финансового менеджмента: Пер. з англ. – К., 1997.
4. Ван Хорн Дж. Основы управления финансами: Пер. с англ. / Под ред. Я. В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1996.
5. Глазунов В. Н. Финансовый анализ и оценка риска реальных инвестиций. – М.: Финстатинформ, 1997.
6. Гридчина М. В. Как управлять финансами предприятия. – К.: Знание, 1995.
7. Джей К. Шим, Джоил Г. Сигел. Финансовый менеджмент. – М., 1996.
8. Едророва В. Н., Мизиковский Е. А. Учет и анализ финансовых активов. – М.: Финансы и статистика, 1995.
9. Киршин И. А. Финансовый менеджмент: Учеб.-метод. пособ. – Казань, 1997.
10. Крайник О. П., Клепикова З. В. Финансовый менеджмент. – К., Дакор, 2001.
11. Крейнина М. Н. Анализ финансового состояния инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле. – М.: МВ-Центр, 1994.
12. Первозванский А. А., Первозванская Т. Н. Финансовый рынок: расчет и риск. – М.: ИНФРА-М; 1994.
13. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств. – К., 2000.
14. Практикум по финансовому менеджменту / Под ред. Е. С. Стояновой. – М., 1995.
15. Рындин А. Г. Шамаев Г. А. Организация финансового менеджмента на предприятиях. – М., 1997.
16. Устенко О. Л. Предпринимательские риски. – К.: Всесвіто, 1996.

Навчальне видання

Методичні вказівки

до виконання розрахунково-графічного завдання
з дисципліни

„ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ”

*(для студентів 5 курсу денної форми навчання спеціальності
8.03060101 „Менеджмент організацій і адміністрування (за видами)”)*

Укладачі: **АЛЕКСАНДРОВА** Світлана Анатоліївна,
ІГНАТОВА Наталя Ігорівна

Відповідальний за випуск *Л. В. Оболенцева*

За авторською редакцією

Комп’ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2013, поз. 394 М

Підп. до друку 03.09.2013
Друк на ризографі.
Зам. №

Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 1,4
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи:
ДК № 4064 від 12.05.2011 р.